

Budapest Székesfőváros Községi Élelmiszer- árúsító Üzemének működése

ELŐADTA BEODRAI BAITZ JÓZSEF

Előadásom során a szociálpolitika kérdését a vezetésem alatt álló Élelmiszer-üzemmel kapcsolatosan világítom meg, ismertetve egyrészt az Élelmiszerüzemet, annak szociálpolitikai rendeltetését és szociális ténykedéseit a főváros közönségével szemben, továbbá bemutatom üzemünk keretén belül, a saját alkalmazottainkkal szemben eddig megvalósított szociálpolitikai törekvéseinket.

A szociálpolitika kérdése rendkívül közel áll ehhez az üzemhez. Huszonnyolc év előtti létesítése, rendeltetése, célkitűzései, jelenlegi és jövőbeni működési köre egyedül és kizárólag a szociálpolitika szolgálatába állított.

Hivatásává tétetett az Élelmiszerüzemnek, hogy minden időben, teljességgel altruisztikus alapon a székesfőváros közönségének olcsó és jó minőségű élelmiszer ellátásáról gondoskodjék, hogy bármily ok miatt előálló élelmiszerhiány, vagy elégtelen felhozatal esetén nagy mennyiségben dobja piacra felhalmozott tartalékkészleteit és ezzel eliminálja a kereslet és kínálat közötti esetleges mesterséges diszharmonia okozta, túlzott és indokolatlan árkilengést. A közösség kezében a Községi Élelmiszerüzem az a szociálpolitikai tényező, amely révén bármely időben hathatósan tud beavatkozni fővárosunk lakosságának legkézenfekvőbb és legelemibb szociálpolitikai problémájába, a közéletkérdésébe. A székesfőváros közéletkérdési politikájában az Élelmiszerüzem az a bástya, amelyen bármely élelmiszerkartell alakulásának, a közönség kárára történő spekulatív machinációjának már a gondolata is hajótörést kell hogy szenvedjen, mert üzletei és nagytömegű áru révén, az ily irányú illegális törekvéseket minden időben kellően ellensúlyozni képes.

Az Élelmiszerüzem már pusztán létével, reális árpolitikájával állandóan árnivelláló hatást gyakorol az élelmiszerpiacra és zsinórmértékül szolgál a fogyasztóközönségnek az élelmiszerek megkövetelhető legjobb minőségére és árszerű beszerzésére nézve. Állandóan élénk figyelemmel kíséri a budapesti ártávviszálások felhajtását, nemkülönböztetve mindama komponensét, amely közrehatója lehet az árak alakulásának. Bevásárlásainak szükségsszerinti szűkítésével vagy tágításával – tekintve vásárlásainak nagy mennyiségét – jótékony hatást gyakorol úgy a fogyasztói, mint termelői szempontból az árak alakulására.

Fontosságukban és jelentőségükben rendkívüli méreteket ölthetnek a főváros közéletkérdésének szociális problémái háború esetén. A mögöttes országársz közéletkérdésének hatásati szempontból való – igen nagy jelentőségének – részletes méltatásától e helyütt eltekintek. Elég ha utalok arra az általános ismert tényre, hogy

tömegek demoralizálásának mindenkor televény talaja – a gyomor ki nem elégítettsége (1918. Németország). Távolról sem kívánok bármily irányban is jóslatokba bocsátkozni azonban le kell számolni a tényekkel, amelyeket a ma perspektívája vetit elénk és észszerű előrelátással kell felkészülni minden eshetőségre.

A milliós fővárosnak kell, hogy egy teljesen kiépített, arányaiban máról holnapra tágítható, tökéletes szervezet álljon rendelkezésére, amelynek kezében és irányítása mellett a közéletmezés kérdése megnyugtató módon biztosítva van. A múlt tapasztalatai teljes bizonyosságot szolgáltatottak az Élelmiszerüzem nélkülözhetetlenségére. Érthető okokból, háborús veszély esetén a magánkereskedelem és ipar igen nagy százalékban megbénul, az emberek bevonulnak, az áruk beszerzése és szállítása szinte leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik, ilyenkor a hatóságokra hárul a közéletmezés kérdésének, az itthonmaradottak, nők, gyermekek, aggok és betegek ellátásának minden terhe. Megdönthetetlen valóság, hogy amennyire szükség van prevencióra a hadviselésben, ugyanolyan fontosságú kérdés háborús veszély idején a közéletmezés biztosítása, amikor a távoli decentralizáltan tároló vidéki készletek összegyűjtésével, felhozatalával és elosztásával (jegyrendszer) egy centrális elosztó szervnek kell tervszerűen gondoskodni. Ezt a célt szolgálja a székesfővárosnak az 1914-1919-es időkben jól bevált Élelmiszerüzeme. Nagy vonásokban az elmondottak jelentik az Élelmiszerüzem célkitűzéseit és ténykedéseit a székesfőváros lakosságával szemben.

Ismertetnem kell ezekután az Üzem tevékenységi körét, üzemi ágazatait és belső szervezetét, amelyek révén szociális hivatását gyakorolja.

Az Élelmiszerüzem tevékenységi köre három főirányban halad, 1. áruít és ipari termelvényeit a főváros tizennégy kerületében felállított 52, saját kezelésében lévő fióküzlete útján juttatja a fogyasztó közönséghez, 2. ételmezi a székesfőváros 8 közkórházát, 8 szeretetházát és árvaházát, valamint az Anya- és Csecsemővédő Intézeteit, 3. ellátja ételmezzel a székesfőváros inségnyhitő tevékenysége keretén belül működő Hatósági Étkeztetési Akció mintegy 100-130 főzőhelyét.

A felsorolt tevékenységek lebonyolítására a központi telepünkön vannak marha-, borjú- és birkavágásra berendezett saját vágócsarnokaink, hentes és kolbászárugyárunk, napi több vagon termelőképeségű modern zsírolvasztó telepünk. Baromfi, tejtermékfeldolgozó, tojáslámpázó és osztályozó, termény, fűszer- és gyarmatáru tárolására szolgáló fűszerosztályunk, valamint a Nagyvásártelepen elhelyezett gyümölcs- és zöldségosztályunk. Saját hűtőtermeink hűtését százezer kalória óránkénti termelésű hideg-előállító gépeink szolgáltatják. Gőzszükségletünket a legmodernebb berendezésű kazánüzemünk szolgáltatja. Gépkocsiparkunk, mellyel saját kezelésben végezzük összes fuvarozásainkat, 20 egységből áll és a megfelelő racionális gazdálkodás következtében igen olcsó kilométerátlaggal teljesíti feladatát.

Az Élelmiszerüzem szociális tevékenységének és szervezetének e rövid ismertetése után a szociálpolitika kérdésének általános méltatására kívánok áttérni.

Az élet törvénye, az evolúció mindent elsőprő gigászi ereje, hatásában talán ideig-óráig késleltethető, de emberi hatalommal meg nem állítható. Kortársai, szemlélői, sőt részesei vagyunk ama történelmi eseményeknek, amelyek a világ színpadán éppen napjainkban zajlanak le az evolúció jegyében.

Máról holnapra semmisültek meg államok, hullottak porba évszázados tradíciók és szüntek meg élni előző formájukban népek és nemzetek. Ebben a szédületes körforgásban, az élet örök harcában, mélyreható és nagyjelentőségű változásokkal kell számol-

nunk sokat szenvedett és megnyomorított hazánk társadalmi, gazdasági és kulturális felépíttségében is. Az egyéni öncélúság, a korlátlan érvényesülési lehetőség, a konjunktúrák hajszolásának helyére, mindenütt a közösség szolgálata lép és a materiális liberálisizmust egy eszményi, tisztultabb, spirituálisabb világnézet váltja fel.

Mindezek a változások természetesen bizonyos mérvű és irányú feszültséggel és zökkenőkkel járnak. Éppen ezek levezetésére kell, hogy a közigazgatás gépezete, - mindenki, aki élethivatása szerint emberek és sorsok intézője, – mélységes szociális érzéstől áthatott legyen, hogy alapos felkészültségei birkózhassunk meg a jelenvaló és jelentkező társadalmi és szociális problémákkal, a legszentebb cél: a magyar élet, a magyar értékek megmentése, hazánk boldogulása érdekében.

A népek nagy világversenyében minden nemzet súlyának és tekintélyének érték-mérője az állam ereje, egészségessége, vitalitása, társadalmi és gazdasági konszolidáltsága. Mindezen tényezők csak akkor és csak ott születhetnek és fejlődhetnek, ahol ezen tulajdonságokhoz az alapot a korszerű és igazságos szociálpolitika szolgáltatja. Nem politikai divat, vagy kortézia ma már világszerte a népi szociálpolitika jelentőségének hangsúlyozása és művelése, hanem az élet diktálta, korszerű társadalomtudományi bölcsesletnek a mindennapi életbe átültetett szükségszerű gyakorlati alkalmazása.

Erkölcsei megalapozottságú, igazságos és konstruktív szociálpolitika nélkül beteg a társadalom organizmusa. Sz szenved a társadalmi és a gazdasági élet, felborul a termelés és fogyasztás törvényszerű egymásrautaltsága, bomlik a társadalmi rend, meglazul a személy- és vagyónbiztonság és osztályharcok dúlják a nemzet egységét, szétforgácsolva annak belső erőit.

Mi hát a szociálpolitika? Nem könnyű feladat néhány tömör szóban e kérdésre a fogalmat teljes alapossgal fedő, kimerítő választ megadni. Ha a szociálpolitika eredetét keressük, úgy az alapmotívumot egy általános emberi tulajdonságban – az emberszeretben találjuk. Vannak szellemi tények, amelyek időtlenek, amelyek nem függenek semmiféle gazdasági rendszertől, vagy emberi elgondolástól, hanem jelen vannak minden időben. Ilyen pl. a szabadság eszméje, az ösztönös anyagi, vagy gyermeki szeretet, vagy az általános emberszeretet ténye. Az egyes ember ösztönösen keresi a közösségi életet, a társadalmi egyesülést akár faji, vérségi, családi vagy barátsági alapon is. Ennek a társadalmi egyesülésre való törekvésnek hatalmas összetartó ereje a mindig jelenvaló, időtlen emberszeretet.

Mikor és hol áll elő szociális kérdés? A szociális problémák jelentkezését akkor és ott találjuk, ahol a társadalom szervezetében mutatkozó egyenetlenségek, hézagok és hiányosságok következtében akár az egyes ember, akár társadalmi osztályokkal szemben a közösség egyetemes érdekei háttérbe szoríthatnak és a társadalmi életben a jogok és köteleességek igazságos kiegyenlítődése nem érvényesülhet.

A szociálpolitika ama törekvések összessége, amely a társadalomban élő embernek minden életviszonylatban az ember létéhez méltó és társadalmi tagságánál fogva őt megillető létmívót és az erkölcsi, kulturális és gazdasági javak oly mértékű igazságos elosztását akarja biztosítani, amely az egyénnek, az ember rendeltetéséhez méltó életlehetőséget nyújt. A szociális problémákkal való foglalkozás tehát, amint méltóztatnak látni, elsősorban erkölcsi kérdés és e problémák megoldására irányuló törekvés tulajdonképpen erkölcsi funkció.

A legújabb szociálpolitikai bölcsesletek már rövidebbre fogják a szociálpolitika lényegének meghatározását. Eszerint a szociálpolitika a társadalomnak oly irányú tevé-

kenysége, amellyel a társadalom létét és belső egységét megóvni, illetőleg fejleszteni akarja. Amikor a közösségi életre törekvő ember felismerte azt, hogy egyesek és csoportok, majd tömegek különböző okok folytán a társadalmi közösségtől különválnak és eltávolodnak, megbontva ezzel az egységet és az egységben rejlő erőt, igyekezett feltárni ennek okait és megtalálni azokat a védelmi eszközöket, amelyekkel a társadalom egységét biztosítani tudja. Ugyanis a modern szociálpolitikának is minden ténykedése végeredményben a társadalom közösségi egységének elérésére, illetve megtartására irányul. Minden szociális tevékenységnek igazi háttere és rugója mindig a közösségi elv védelme. Lényegileg teljes egészében magamévá teszem e tantételt, mégis valamely hiányosságot érzek a társadalomtudomány bölcseleinek ezen ridegen hangzó meghatározásában, mert véleményem szerint a szociálpolitika ennél többet jelent. Jelenti az emberiség boldogulásának megteremtésére irányuló igyekezetet. Szerintem a tökéletesebb emberi élet elérése, a jobb és boldogabb, az emberibb ember a szociálpolitika célja és tartalma.

A társadalomtudomány bölcseinek a szociálpolitika lényegéről és feladatairól megalkotott és általam csak vázlatosan ismertetett dogmái után, legyen szabad megjegyezni, hogy a szociálpolitika alapjában véve – egy rendkívül nehéz tudomány. Hiszen a szociálpolitika maga az élet, a mindennapi gyakorlati élet és vajjon melyikünk mondhatja azt el magáról, hogy igazán ismeri az életet, annak szövevényes titkait, kuszált rendszertelenségét és mégis tökéletesen csodálatos harmóniáját.

De mivel a szociálpolitika maga az élet, ezért problémái teóriákkal, vagy könyvelmélettel meg nem oldhatók. A szociálpolitika a haladás, a fejlődés tudománya és így eleve kizárja a maga köréből mindazt, ami gyakorlatiatlan és konzervatív. Ezzel nagyjában már meg is jelöltem a jó szociálpolitika tulajdonságait és feladatait. A szociálpolitikusként a szociális kérdés minden részletét gyakorlatilag kell megismernie és a mindennapi életben elsajátítani. Meddőek, vérszegények és elhibázottak, de a legjobb esetben is csak félmegoldások azok a szociális alkotások, amelyek csupán elméleti elgondolások, vagy lekopirozott, elavult teóriák alapján létesültek.

Gróf Teleki Pál miniszterelnök a megnyitó előadáson is hangsúlyozta, hogy „nem aktákat kell intéznie a szociálpolitikusként, hanem az emberhez kell közelebb jutnia.”

A szociális ténykedéseket a felmerülő szociális szükségletek igazságos sorrendjének a lehetőségekhez mért megállapításával, lépésről-lépésre, fokról-fokra kell a való életbe átültetni.

A leghatalmasabb szociális erőteényező, tekintélyénél és erejénél fogva természetesen az állam. A szociális gondolkozásnak, a szociális célzatnak benne kell lennie az államhatalom minden megnyilvánulásában, törvényében, rendeletében és benne kell lennie a közigazgatás szerveinek minden ténykedésében. Benne kell lennie a társadalmi élet megnyilvánulásaiban, az egyetemes társadalomban. de az egyes emberekben is, mert csak így juthatunk el a szociálpolitika tulajdonképeni célkitűzéséhez, a társadalmi igazságosság megvalósításának megközelítéséhez.

A modern szociálpolitika egy igen fontos kelléke az észszerű előrelátás, mert sokkal könnyebb a bajok, rendellenességek és visszasságok megelőzése, mint az ismert, vagy félreismert bajok utólagos orvoslása.

Egynéhány szóban szeretnék ki térni a szociálpolitika irányaira is. A szociálpolitika tevékenységi területe felöleli a társadalmi és gazdasági problémák összességét, ezért működési területe úgyszólván határtalan.

A szociálpolitika különböző feladatai bár egy szerves egységet kell hogy alkossanak, mégis a különböző irányú munkafeladatok jellemzése céljából azok hat főirányban csoportosítottak és pedig: 1. általános politikai, 2. kultúrpolitikai, 3. egészségügypolitikai, 4. népesedéspolitikai, 5. gazdaságpolitikai és 6. a szűkebb értelemben vett szociálpolitikai irányokban.

Az idő rövideje miatt mellőznöm kell a szociálpolitika előbb említett hat főirányának részletes tárgyalását; ez nem is feladatom. Éppen így – sajnálatomra, - el kell tekintenem a továbbiak során a közületek, az állam és a főváros újabb és újabb korszerű szociálpolitikai létesítményeinek részletes méltatásától, nemkülönben a szociális gondozás és a Karitás emberfeletti munkájának ismertetésétől is. Mindezen kérdésekkel valószínűleg módjukban volt már megismerkedni, az előttem szóló, arra hivatottabb szakelőadók értékes előadásaiban. A magam részéről csak vázlatosan, inkább filmszerűen szeretnék még rámutatni a szociálpolitika történetének egyes részleteire, éppen ezért előadásom a teljességre nem is tart számot.

A szociálpolitika története egyidős a társadalmi közösségben élő ember történetével. Az emberi társadalom egységességének megbomlása, az erősek és gyengék, a gazdagok és szegények, a hatalmasok és azoknak alárendeltjei közötti ellentétek jelentik már a legrégebb időkben is a szociális problémákat^ amelyeknek gyökerei az ember egoizmusban keresendők és azokat mindenkor gazdasági okok motiválták.

A szociális kérdések enyhítésére és megoldására irányuló törekvés nyomait már a történelem legrégebb idejében is megtaláljuk. Plató és a többi görög bölcselők az emberi életet és annak problémáit már tisztultan, nemesebb szemszögből látják és szociális reformokat sürgetnek. A római birodalom egykori hatalmas császárai: Traján, Antonius és Marcus Aurelius, a nagy filozófus, nemes emberbaráti szeretetről tesznek tanúságot szociális létesítményeikben.

Azonban a szociális gondolkozásnak abszolút értékű, gazdag megalapozását tulajdonképpen Krisztus vallásában és tanításaiban találjuk. A „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat” mélységes tartalmú ígéje a szociális gondolkozásnak olyértékű isteni kinyilatkoztatása, amelyet eszmei tartalomban emberi elme találékonysága – soha meg nem közelített.

Átugorva a közbeeső idők történelmén, rátérek az új kor szociálpolitikájának ismertetésére. A XVIII. század végének technikai fejlődései adják meg az első döntő lökést az ipari termelésben beálló forradalmi átalakuláshoz.

Az idők folyamán rohamléptekben fejlődő technokrácia az eddigi, úgyszólván egyedüli energiaforrást, az embert, háttérbe szorítja, megnyitja a korlátlan tömegtermelés lehetőségét és ezzel átformálja a társadalom berendezettségét. A kézműves kisipar, a céhek helyére, a nagy munkaerőket igénylő gyáripár lép és a gazdasági életben a maga egyre személytelenebbé váló hatalmával – a tőke lesz úrrá.

A társadalom eme megváltozott gazdasági berendezettsége ezzel parallel új erkölcsi felfogást tesz magáévá. Ez az új felfogás a gazdasági élet teljes szabadságát, liberalizmusát hirdeti. A tömegtermelés miatti túlprodukció, a minden eszközt felhasználható kielezett szabad verseny, a termelési költségek minden-áron való csökkentésére irányuló tendencia a bérmunkások széles rétegeinek érdekeit jórészt teljesen figyelmen kívül hagyja és ezzel a nagy tömegekben olymértékű gazdasági elégedetlenséget idézett elő, amely súlyos osztályharcokra vezetett.

A szociálpolitika legtevélegesebb erőtényezőjének, az államhatalomnak kellett

a maga egész erkölcsi súlyával és hatalmával közbelépnie, hogy az egész egészségtelen és a köz szempontjából erkölcstelen gazdasági túlkapásokat megfelelő korlátok közé szorítsa és a dolgozók életlehetőségét, testi épségét és igényeit lehetőleg megvédje, így születtek meg a szociálpolitika szolgálatában a munkásvédelmi törvények, amelyeknek első komoly alkotása az 1800-as évek elején, Nagy-Britannia munkavédelmi törvénye. Ezt követte a gyermekek és fiatalok foglalkoztatását korlátozó 1833. évi angol törvény, amely már a munkásvédelmi törvényekben foglalt rendelkezések betartásának ellenőrzését, hatósági szakközegekre – a napjainkban is kitűnően prosperáló – iparfelügyelőkre bizza.

A súlyos társadalmi problémák közepette, a szociálpolitikának a társadalom és erkölcsmentő jelentőségének felismerését és mai kultuszának alapját tulajdonképpen XIII. Leó pápa 1891-ben kiadott „Rerum Novarum” kezdetű enciklikája alapozta meg Európaszerte. Ezen enciklika képezte alapját tulajdonképpen a magyar szociálpolitikának is.

Hazánkban, az 1872. évi ipartörvényben, majd az azzal egybehangzó és jórészt ma is hatályos 1884. évi ipartörvényben találjuk nyomát az államhatalom első, jelentős szociálpolitikai intézkedésének. Az 1884. évi ipartörvény már általánosságban kimondja, hogy minden gyáros tartozik a saját költségén, az üzeme természetéhez mért oly berendezéseket létesíteni, amelyek munkásai életének és egészségének biztosítására szolgálnak. Ugyanez a törvény részletesen szabályozza a munkaidő, munkabér és egyéb munkáskérdéseket is.

A tulajdonképeni magyar munkásvédelem, illetőleg ipari szociálpolitika azonban az 1890. évvel veszi kezdetét és a nagy vasminiszter, Baross Gábor nevéhez fűződik. Szociálpolitikája két örökéletű vezérlő motívumra épült: a keresztény erkölcs és a nemzeti gondolat eszméire. Egymásután születnek meg hazánkban – büszkén vallhatjuk, egy-némelyikével sok nagy nyugati államot megelőzve, – a munkásvédelmi és munkás jóléti törvények. A vasárnapi munkaszünet, az 1893-ban az ipari és gyári alkalmazottaknak baleset elleni védelméről és az iparfelügyeletről szóló törvény, a nyolcórás munkanap a gyermekek és fiatalok ipari foglalkoztatásának eltiltása, az éjjeli munkaidő korlátozása, majd az 1907. évben alkotott munkásbiztosítási törvény, mindmegannyi korszakalkotó mérföldkövei a magyar szociálpolitikának. A legutóbb említett 1907. évi törvény, a munkásbiztosítás terén oly újításokat tartalmazott a dolgozók érdekében, amelyek úttörők voltak a munkásbiztosításban és amelyekkel megelőztük egész Európát. Lényeges intézkedései voltak egyrészt, hogy a munkásbiztosítás betegségi ágazatában egyenlő mértékű teherviselést állapít meg a munkavállalók és munkaadók részére, másrészt a balesetbiztosítás terheit teljes egészében a munkaadóra hárítja át. Ezzel teljességgel érvényesül a munkásság természetes igénye arra, hogy a tőke szolgálatában szerzett időleges vagy végleges munkaképtelenségének kockázatát a tőke viselje. Nagyjelentőségű e törvény szelleme azért is, mert elsőnek érvényesítette a munka és tőke egyenjogúságát.

A világháború előtti idők szociálpolitikai alkotásainak során meg kell emlékeznünk Széll Kálmán gyermekvédelmi akciójáról, Wekerle Sándornak a létminimumot biztosító progresszív adóreformjáról, Darányi Ignác telepítési programjáról és gróf Apponyi Albertnek az elemi oktatást ingyenessé tevő reformjáról. Különösen a gyermekvédelem terén tett szociális intézkedések keltettek nagy figyelmet az ország határain túl is.

A háború utáni időkben rohamléptekben valósulnak meg világszerte és hazánkban is, a szociálpolitikának régen elgondolt, de különböző okok folytán meg nem valósult

reformjai. Ezek már napjaink eseményei és így jól ismeretesek. Legfontosabbika az 1929. év január hó i-ével életbeléptetett Lex Vass, a kötelező öregségi és rokkantsági biztosítás törvénye. Legutóbbi és jelen kormányzatunk úgyszólván napról-napra hozzák újabb és újabb nagyjelentőségű, bölcs szociálpolitikai rendeleteiket a munkaközvetítés, a munkaidő korlátozása, különböző ipari szakmák és a szellemi munkásság minimális munkabérének, fizetett szabadságának megállapítása stb. tárgyában.

Egy legutóbbi, jelentőségében nagy alkotása a magyar szociálpolitikának az elmúlt év december 30-án kihirdetett törvény, a családi munkabérről és a családpénztár intézményének felállításáról. A szociálpolitikai gondoskodás végcélja a közösségben élő ember szociális jólétének fokozása, e tekintetben a legcélravezetőbb megoldásnak bizonyult a legszűkebb közösségi keret, a család közjólétének emelése. Ez természetes, hiszen a család az a keret, amely az embert neveli, előkészíti és erősíti az élet küzdelmeire. De vajjon képes-e a család, csupán a családfő keresetére utalva e nagy feladat teljesítésére? Nagy általánosságban csak nemmel felelhetünk e kérdésre. Szociálpolitikai igazságtalanság ezért a családos munkást ugyanabban a munkabérben részesíteni, mint az egyedülálló, nőtlen embert. Az igazságos munkabér kérdése mindenkor a legnagyobb problémája volt a szociálpolitikának. Az elmúlt idők nagynevű közgazdászai és szociálpolitikuskai: Malthus, Ricardo, Rodbertus, Lassale, Marx, Engels és a többiek valamennyien átértékelték a munkabérkérdés nehéz problémáit és a különböző munkabérteóriák százait állították fel, de az igazságos megoldáshoz nem jutottak el. 1919-ben, a francia Románét Emil grenoble-i mérnökben érlelődött meg először a családi munkabér gondolata és rendszere, majd terjedt tovább Belgiumban, Hollandiában, Svájcban és Itáliában, míg eljutott hozzánk is.

Magyarország Főméltóságú Kormányzója mondotta a baranyai magyar anyák ünnepén, hogy: „Ahol többen kérnek enni otthon, oda könnyebben kerüljön kenyér és nagyobb darab jusson belőle”. Mélyenjáró, magasztos, bölcs szavak ezek úgy népeledéspolitikai, mint szociális szempontból. A családos ember két irányban is teljesíti állampolgári kötelességét. A termelésben munkájával, mint dolgozó alany részese a nemzeti vagyon növelésének, de egyszersmind utódaiban újabb nemzeti tőkék letéteményeseiről gondoskodik, gyermekeiben újabb termelő és fogyasztó egyedeket állít maga után, a nemzeti élet rendelkezésére. Családfenntartás, gyermeknevelés – nehéz feladatok, amelyek joggal várnak az igazságos szociálpolitika jutalmazására. Jelentőségét fényesen megvilágítja egy legutolsó statisztikai adat, amely szerint, a csak most kialakult intézmény, az Országos Ipari és Bányászati Családpénztár ez év februárjában 94.000 családapának 170.000 gyermeke után 900.000 pengőt fizetett ki neveltetési járulék címén és ezzel 170.000 apró magyar, a jövő reménysége jutott bőségesebb táplálékhoz, melegebb ruhához, több egészséghez és szociális jóléthez. És itt elismeréssel kell megemlékezni a munkaadók szociális érzéséről, amellyel a nehéz gazdasági viszonyok közepette is, vállalták ez újabb terheket.

Általános nemzetgazdasági szempontból sem hangsúlyozható eléggé az a szociálpolitikai törekvés, amelynek egyetlen célja a dolgozó társadalom életszínvonalának emelése, a dolgozó ember egészségének, munkaerejének konzerválása és életének emberileg lehető meghosszabbítása. Ezek nem csupán erkölcsi kötelességek, hanem gazdasági és politikai szükségszerűségek is.

Úgy az agrár, mint az ipari termelésnek, de a kereskedelmi tevékenységnek is, legbiztosabb alapja az állandó és bőséges belső fogyasztás. A fogyasztók tömegének

legkiadósabb rétege számszerint a munkásosztály. Mindazok a ténykedések tehát, amelyek a munkásosztály fogyasztóképességét emelik, egyúttal *a* termelésnek is a legnagyobb szolgálatot teszik. Ezek az észszerű tények hívták életre a szociálpolitika keretén belül ennek egy részágazatát, az ipari szociálpolitikát és az üzemi szociálpolitikát.

Az üzemi szociálpolitika, amely szervesen illeszkedik az általános szociálpolitikába, a törvény írott betűin felül létesített, azoknak az üzem által megteremtett intézményes jellegű szociális létesítményeinek összessége, amelyeknek feladata az üzem alkalmazottainak létvivőjét erkölcsi, egészségügyi, kulturális, szociális és gazdasági viszonylatban emelni és az alkalmazottaknak a fegyelem és tiszteleten alapuló belső kapcsolatát az üzemméll és az üzem vezetőségével szemben kimélyíteni, az üzem keretében megoldandó gazdasági feladatok céltudatos szolgálatában.

A helyes irányban vitt üzemi szociálpolitikával kapcsolatos anyagi áldozatok nemcsak humánus gesztók, hanem szociálpszichológiai szempontból is, mindenkor észszerű befektetésnek fogynak bizonyulni. Mert általában a megelégedett és az üzemméll közösséget érző munkás munkateljesítménye jobb, lelkiismeretesebb és kevesebb nyersanyagot vagy munkaidőt pazarol, mint az antiszociális bánásmódban részesülő elégedetlen munkás.

A vezetésem alatt álló Élelmiszerüzemnek a saját alkalmazottaival szemben gyakorolt, szorosan vett üzemi szociálpolitikájáról szólva, előjáróban meg kell említenem, hogy állandóan mintegy 700 alkalmazottat foglalkoztatunk, akiknek családtagjaival együtt mintegy 3.000 léleknek nyújtunk tisztességes megélhetést.

A munkabér kérdése nálunk nem problematikus, mert szakmánkban a legkisebb munkabérek rendeletileg vannak szabályozva. Talán azzal mutatunk példát a magánvállalkozásnak, hogy a gyakorlati évek szerint, progresszíve emelkedő munkabérek mellett is, éppen oly szívesen dolgoztatjuk ma is a hosszabb gyakorlattal bíró, drágább szakmunkást, mint az olcsóbb bérű, kezdő szakmunkásokat, de ezen túlmenően is magasabb óra- illetve hetibérekét fizetünk, mint azt a törvény előírja.

Az Élelmiszerüzem szociálpolitikája három főirányra tagozódik, éspedig: 1. egészségügyi, 2. szociális és 3. kulturális irányzatokra.

Vázlatosan fel fogom sorolni azokat az intézkedéseket, amelyeket vezetésem ideje alatt alkalmazottaink érdekében – lehetőségeinkhez mérten – a vonatkozó törvényekben előírottakon felül tettünk és tenni szándékozunk, jórésztüknek előadásom befejezte után történendő gyakorlati bemutatásával.

Egészségügyi vonatkozásban a kötelező betegpénztári biztosításon felül, állandó üzemi orvosi szolgálatot rendszeresítettünk és külön orvosi rendelőt állítottunk fel. Az üzemi orvos feladata felvétel előtt az alkalmazott megvizsgálása és különös tekintettel az egyén fizikai adottságára, teherbíróképességére, javaslatétel adása megfelelő munkakörbe való beosztásra. Baj esetében orvosi tanácsadás, szakorvoshoz való irányítás, kórházi elhelyezéseknél személyes eljárás és a lakáson történő beteglátogatás képezi az üzemi orvos ügykörét. Munkásszemélyzetünket évente tudógondozó intézetben vizsgálattjuk felül és ugyanígy valamennyi munkásunkat tifusz, luesz vagy más baktériumokozta betegség elleni vizsgálatra utaljuk, a székesfőváros közegészségügyi intézeteibe.

Az általános higiénia intenzív felkarolása a további legfontosabb célunk. Tág és szellős öltözőhelyiségek állanak a munkások rendelkezésére. A csempével burkolt modern fürdőhelyiségek, szappannal, hideg-melegvízzel ellátott mosdók és megfelelő

számú zuhanyok használata kötelező valamennyi szakmunkásunk részére. Mosdók nemcsak a fürdőhelyiségben, hanem az étkezőhelyiségben és a munkatermekben is fel vannak szerelve, amelyek használata a munkatermekbe való ismételt belépésnél ugyancsak kötelező. A közös pohárból való ivás elkerülése céljából a munkahelyeken higiénikus ivókutak vannak felszerelve. Hetenkint tiszta munkaruhát bocsátunk munkásaink rendelkezésére, akik teendőiket csakis ezekben a fehér vászonruhákban végezhetik. A nedves padozatú helyen dolgozók csizmákat, fatalpú cipőket kapnak, a hűtőtermekben dolgozók pedig jól záródó meleg munkaruhát. Munkatermeink padozata műkö, amelyet naponta alapos súrolással tartanak tisztán. Műhelyeink tágasak, szellősek, jól világítottak és szükség szerint pára- és füstelszívó motoros szellőzőkészülékekkel vannak felszerelve.

Munkásainknak az üzem gyártmányaiból ebédet is adunk és az ezenfelül magukkal hozott kiegészítő anyag felmelegítéséhez, külön kiszolgáló személyzettel működő, melegítőkonyha áll embereink rendelkezésére. Az étkezőhelyiségben tisztán terített asztalok mellett, ugyancsak külön kiszolgáló személyzet közreműködésével, üzemi evőeszközök, poharak és tányérok felhasználásával költhetik el ebédjüket. Állandó egészségügyi propagandát tartunk fenn szakorvos előadókval, vetítettképes előadásokkal. A tisztaság és egészségvédelem szabályainak betartására figyelmeztető táblák vannak kifüggesztve a különböző munkatermekben és étkezőhelyiségben.

Szociális téren az üzemünkben is jól bevált gyárgondozónői intézménynek, jobban mondva a gyárgondozónőnek jut tevékeny szerep, az egyéni védelem, gyermekvédelem és családvédelem rendkívül tág munkaterületein. A gyárgondozónő végzi a néphivatali munkákat, a hivatalokban járatlan munkáscsalád helyett, mint amilyen az okmányok beszerzése, OTI-ügyek és egyéb családi ügyek intézését. Kontaktust tartunk fenn a gyárgondozónő révén az iskolákkal, érdeklődünk a munkásgyermek tanulmányi előmenetele felől, szükség esetén közbenjárunk a gyermekek erdei iskolai, intézeti, napközi otthoni vagy óvodai elhelyezése érdekében.

Előzetes orvosi vélemény alapján munkásaink gyermekeit üzemköltségen 3 heti időtartamra nyaraltatjuk a Balaton partján, Bakonyban, vagy más alkalmas üdülőhelyen. Ifjúsági könyvtár, bábszínház-előadások, Mikulás délután, állatkerti kirándulások és sok egyéb más lehetőség célozza munkásaink gyermekeinek szociális segítségét.

Fontosabb családi események rendkívüli kiadásainak fedezésére, mint amilyenek házasság, születés, betegség, halálozás stb. pénzsegélyt folyósítunk alkalmazottainknak. Karácsonykor értékes ajándékcsomagokat juttatunk. Munkásaink újszülötteinek az Országos Stefánia Szövetség révén kölcsönkelengyét, ingyentejet szerzünk és külön e célra beszerzett saját gyermekkocsijainkat kölcsönözzük. Terhes, vagy szoptató anyákat könnyebb munkakörbe osztjuk. A szakavatott gyárgondozónő mint állandó gyermeknevelési tanácsadó szerepel és szükség szerint meglátogatja a munkáscsaládokat és környezettanulmányokat végez és jelenti azok eredményét az Igazgatóságnak.

Igen nagy gondot fordítunk a balesetelhárításra. A gépeken védőkészülékek felszerelésével, figyelmeztető felhívásokkal és állandó propaganda-előadásokkal igyekszünk az ipari balesetek számát a minimálisra redukálni. A havonta ülésező Balesetelhárító Bizottság, bennük munkáskiküldöttekkel és egészségvédelmi, műszaki, lélektani és statisztikai albizottságokkal, tárgyalják meg rendre az idevágó kérdéseket.

Az üzemi szociálpolitika kulturális ágazatában foglalkozunk a munkással üzemen és üzemen kívül, szabad idejében.

A munkásétkező helyiségben nagy kapacitású rádió szórakoztatja munkásainkat ebédidejük alatt. Sokszáz kötetes, erősen igénybevett munkáskönyvtár áll rendelkezésükre. Üzemünk telepén mozgószínházat létesítettünk és hetenként két mozielőadást rendezünk ingyenesen a munkásság hozzátartozói részére is, pedagógiai, kultúr- és szórakoztató filmek előadásával. A női munkások és a munkások női hozzátartozói részére ingyenes szabás- és varrótanfolyamot létesítettünk.

Munkásaink szabadidejét is igyekszünk céltudatosan – az olasz Dopolavoro mintájára – kitölteni. A fürdőévadban munkásainkat és családtagjaikat egésznapos balatoni fürdőzésre visszük, költségmentesen, saját, e célra átrendezett gépkocsijainkon. Általában célunk és elhatározásunk testet és lelket üdítő szórakozással munkásaink és családjaik szabadidejét kitölteni. Tanulmányi kirándulásokat rendezünk, a Parlament, Királyi Vár, múzeumok, egyéb gyárüzemek stb. látogatásával igyekszünk ismereteiket kibővíteni. Ingyenes operai, színházi előadások és hangversenyeken való részvételi lehetőséggel esetenként 4-500 alkalmazottunknak és családtagjaiknak juttatunk oly magasabbrendű kulturális szórakozást, amelyből eddig nem-igen vehették ki részüket. Az elmúlt nyár folyamán több alkalommal a Margitszigeti Szabadszínpad előadásain való részvételt tettük teljesen ingyenesen lehetővé munkásainknak és családtagjaiknak. A közelmúltban fejeztük be általános megelégedésre a munkás énekkar és zenekar szervezését.

Nagy vonásokban ezek a vezetésem alatt álló üzem szerény szociálpolitikai törekvései, amelyek bár az üzemvezetőség kezdeményezésére, de mindenkor a székesfőváros polgármesterének mélységes, szociális érzéstől telített elhatározásával válhattak valóra. Őszintén kívánom, hogy mind e szerény előadás keretében elhangzottak, mind a tanfolyam egész anyaga megértésre találjon és eredményt jelentsen a közjólét szolgálatában, hazánk nagyobb dicsőségére.